

TIETO- JA VIESTINTÄJÄRJESTELMIEN KÄYTÖN YHTEISTEN TOIMINTAMALLIEN KEHITTÄMINEN.

Tausta

Yliopistokirjastot ovat olleet edelläkävijöitä asiakaslähtöisten sähköisten tietojärjestelmien kehittäjinä ja käyttäjinä jo 1970-luvulta lähtien. Silloin aloitettu yhteistyö ja konsortioikäytäntö on esimerkki toimivasta ratkaisusta ja hyvästä käytännöstä opetusministeriön tietohallintostrategiassa. Palveluja kehitettiin osaksi paikallisesti. Yhteisiin ratkaisuihin siirryttiin vaiheittain: 1970-luvulla aloitettiin yhteisluettelointi ja käsitteiden määrittely sekä standardointi, 1980-90 lukujen vaihteessa otettiin käyttöön yhteinen kirjastojärjestelmä VTLS ja vuosituhannen vaihteessa aloitettiin tietoaineistojen sähköinen käyttö internetin välityksellä. Toimintojen automatisointi on lisännyt tehokkuutta ja tuottavuutta. Kirjastojen ei ole tarvinnut lisätä resursseja samassa suhteessa käyttäjämäärien ja aineistojen kasvun kanssa. Yhteisten järjestelmien lisäksi kirjastoissa on käytössä useita omia järjestelmiä ja lisensoituja aineistoja.

Uusien palvelujen käytön alkuunpanevana voimana on useimmiten ollut tietotekniikan tuomat mahdollisuudet. Tieto- ja viestintäteknikan kehittymisen myötä on havaittavissa yliopistokirjastoihin liittyviä muutoksia mm.:

- Käyttäjien tietotekniset taidot ovat parantuneet.
- Käyttäjävetoiset sisällöt voittavat alaa
- Mobiiliviestintä, tieto pitää olla saatavilla 24/7-periaatteella, etäkäyttö
- Virtuaaliyhteistöt ja –maailmat ovat tulossa
- Tieteellisen yhteisön uudet toimintatavat ja julkaisumuodot

Tietotekniikan hyödyntäminen valtionhallinnossa on voimakkaan kehittämisen kohteena. Valtion IT- toiminnan johtamisyksikkö vastaa valtionhallinnon IT-toiminnan johtamisesta ja koordinoinnista, IT-strategiasta ja yhteisten IT-toimintojen toteuttamisesta, yhteisistä arkkitehtuureista ja menetelmistä, omistajana yhteisten IT-palveluiden kehittamisestä sekä tuotannon ohjaamisesta ja laadusta.

Opetusministeriön hallinnonalalle on laadittu oma tietohallintostrategia, jossa on yliopistokirjastojen toimintaan liittyviä mm. seuraavia suosituksia ja strategisia linjauksia:

- Muistiorganisaatioidentiedonhallintaa tuetaan yhteisten käsitteiden ja prosessien määrittelyllä.
- Kaikki uudet palvelut toteutetaan sähköisinä.
- Valitaan hallinnonalalle yhteisiä sähköisten palvelujen alustoja.
- Opiskelijoille ja opettajille kehitetään sähköisiä asiointi- ja oppimista tukevia palveluja.
- Museoiden, kirjastojen ja arkistojen kokoelmien ja aineistojen hallintaan määritellään yhteiset peruskäsitteet ja prosessit, joita sovelletaan elektronisen aineiston hallintajärjestelmissä ja digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytyksessä. Yhteiset käsitteet mahdollistavat organisaatorakenteiden yli menevien hakujen toteuttamisen esimerkiksi semanttisen webin avulla
- Lisensoitujen sähköisten aineistojen saatavuutta kehitetään mm. mahdollistamalla käyttäjän tunnistaminen verkko-osoitteista riippumatta.

- Tieteellistä sähköistä julkaisuutoimintaa varten luodaan keskitetysti hoidettu alusta sekä yhtenäinen keräystapa ja siihen liittyvä laadunvarmistus.
- Uusien järjestelmien suunnittelun ja käyttöönoton yhteydessä huolehditaan prosessimuutosten toteuttamisesta ja uusien toimintatapojen vakiinnuttamisesta sekä asianmukaisesta riittävästä koulutuksesta.

Yliopistoilla on lisäksi omia strategioita, jotka liittyvät kirjaston toimialaan, tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttöön sekä tietohallintoon.

Hankkeen organisointi

Hankkeen johtoryhmänä toimii yliopistokirjastojen neuvoston työvaliokunta ja hankkeen työryhmänä neuvoston asettamana työryhmä. Suomen yliopistokirjastojen neuvoston työvaliokunta vastaa ensisijaisesti hankkeen seurannasta ja tavoitteiden toteutumisesta.

Selvitystä tekemään haetaan yliopistokirjastojen toimialaa ja tietotekniikkaa hyvin tunteva henkilö.

Selvityksen tavoitteet

Yliopistokirjastojen neuvoston toimintasuunnitelmassa 2007 kohdassa Kirjastojen digitaalinen infrastruktuuri määrittellään hankkeen tavoitteet seuraavasti:

”Hankkeen tavoitteet liittyvät valtion tietohallinnon kehittämiseen. Neuvoston tarkoituksena on käynnistää vuoden 2007 aikana hanke, jossa selvitetään tieto- ja viestintätekniikan käyttö yliopistokirjastoissa, kehitysnäkymät ja arvioidaan toimintamallien ja järjestelmien käytön yhtenäistämismahdollisuuksia sekä yhteisillä toimintatavoilla saavutettavaa taloudellista tai muuta hyötyä. Siinä tarkastellaan yliopistokirjastojen tasolla valtioneuvoston it-toimintojen kehittämistä koskevan periaatepäätöksen sekä opetusministeriön hallinnonalan tietohallintostrategian 2006-2015 ja Kansalliskirjaston palvelutoiminnan strategiseen kehittämiseen liittyviä keskeisiä tavoitteita.”

Selvityksen valmistuttua neuvosto laatii suunnitelman tieto- ja viestintätekniikan kehittämistarpeista yliopistokirjastoissa.

Hankkeessa:

1. Selvitetään yliopistokirjastojen tietotekniset sovellukset ja palvelut. Tietotekniset sovellukset ja palvelut ymmärretään tässä yhteydessä laajasti ottaen huomioon sekä tietotekniikkahallintoon että tietoresurssien hallintoon liittyvät näkökulmat. Samalla kerätään tietojärjestelmien toiminnallisuutta, tärkeyttä ja elinkaarta kuvaavat tiedot sekä vaikutukset toimintoihin ja prosesseihin.
2. Kartoitetaan uusien tietoteknisten menetelmien käyttömahdollisuudet sekä toimintojen ja prosessien uudistamisen kehittämismahdollisuudet yliopistokirjastoissa kirjallisuuden ja tutustumisen pohjalta. Kuvataan, millainen kirjasto voisi olla vuonna 2015 ja laaditaan tiekartta sinne pääsemiseksi.
3. Seminaarissa tuotetaan tehtyjen kartoitusten pohjalta kehittämisvaihtoehdot neuvoston päätösten tueksi.

Hankkeen yhteistyötahot ja viestintä

Pääasialliset sidosryhmät

- Yliopistot
- Kansalliskirjasto
- CSC
- Opetusministeriö

Hanke keskittyy yliopistokirjastoihin, mutta muiden kirjastosektoreiden kirjastot otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Rahoitus**Anottava rahoitus**

Henkilökustannukset	50 000 e
Muut kulut, matkat, konferenssit, yms	5 000 e
Seminaari, luennoitsija ulkomailta	4 000 e
	59 000 e

Omarahoitus

Ohjausryhmä, palkat ja henkilösidonnaiset kulut	15 000 e
Toimisto- ym. kulut	2 000 e
Yliopistokirjastojen asiantuntijat	4 000 e
	21 000 e

Viitteet

Välineitä Suomen yliopistokirjastojen rahoituksen kehittämiseen: Yliopistokirjastojen rahoituksen perusselvitys. 30.4.2007

Valtioneuvoston periaatepäätös it-toimintojen kehittämisestä 15.6.2006

Opetusministeriön hallinnonalan tietohallintostrategia 2006–2015. Opetusministeriön julkaisuja 2006:52, 52 s.